ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER

της 25ης Οκτωβρίου 2001 [1]

1. Με την παρούσα προσφυγή, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας [2]. Η Επιτροπή προσάπτει στο εν λόγω κράτος μέλος ότι δεν έλαβε, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τα μέτρα που είναι αναγκαία για να θεσπιστεί και να τεθεί σε εφαρμογή ένα αποτελεσματικό καθεστώς αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta στην περιοχή φυσικής κατανομής της, στη νήσο Ζάκυνθο.

I — Το νομικό πλαίσιο

2. Η οδηγία, στηριζόμενη στο άρθρο 130 Σ της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 175 ΕΚ), σκοπό έχει να συμβάλει στη διασφάλιση της βιολογικής ποικιλομορφίας μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας, στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η Συνθήκη [3].

3. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας διευκρινίζει ότι τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται σύμφωνα με αυτήν αποσκοπούν στη διασφάλιση της διατήρησης ή της αποκατάστασης, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων και των άγριων ειδών χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος.

4. Η θαλάσσια χελώνα Caretta caretta περιλαμβάνεται μεταξύ των ειδών που αναφέρονται στο παράρτημα IV, στοιχείο α', της οδηγίας. Το παράρτημα IV, στοιχείο α', αφορά τα ζωικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που χρήζουν αυστηρής προστασίας.

5. Το άρθρο 1 της οδηγίας ορίζει τις κύριες έννοιες που χρησιμοποιούνται.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία.

3 — Πρώτη και τρίτη έως έκτη αιτιολογική σκέψη.

6. Το άρθρο 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας διευκρινίζει ότι ως «είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος» νοούνται:

«τα είδη τα οποία, στο έδαφος που αναφέρεται στο άρθρο 2:

i) διατρέχουν κίνδυνο, εξαιρουμένων εκείνων η περιοχή φυσικής κατανομής των οποίων εκτείνεται οριακά μόνον στο προαναφερόμενο έδαφος και τα οποία δεν διατρέχουν κίδυνο ούτε είναι ευπρόσβλητα στην περιοχή του δυτικού παλαιοαρκτικού [4] ή

ii) είναι ευπρόσβλητα, δηλαδή πιθανολογείται ότι στο προσεχές μέλλον ενδέχεται να περιληφθούν στην κατηγορία των ειδών που διατρέχουν κίνδυνο, εφόσον εξακολουθήσουν να υπάρχουν οι παράγοντες που δημουργούν αυτόν τον κίνδυνο ή

iii) είναι σπάνια, δηλαδή οι πληθυσμοί τους είναι ολιγάριθμοι και μολονότι δεν διατρέχουν επί του παρόντος κίνδυνο ούτε είναι ευπρόσβλητα, υπάρχει κίνδυνος να καταστούν. Τα είδη αυτά ευρίσκονται σε γεωγραφικές περιοχές μικρές ή αραιά διασκορπισμένες σε μία μεγαλύτερη έκταση ή

iv) είναι ενδημικά και απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, λόγω της ιδιομορφίας του οικοτόπου τους ή/και των ενδεχομένων επιπτώσεων που μπορεί να έχει η εκμετάλλευσή τους στην κατάσταση της διατήρησής τους.

Τα είδη αυτά αναγράφονται ή θα ήταν δυνατό να αναγραφούν στο παράρτημα II ή/και IV ή V».

7. Σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', ως «διατήρηση» νοείται «ένα σύνολο μέτρων που απαιτούνται για να διατηρηθούν ή αποκατασταθούν οι φυσικοί οικότοποι και οι πληθυσμοί ειδών αγρίας χλωρίδας και πανίδας σε ικανοποιητική κατάσταση όπως ορίζεται στα στοιχεία ε' και θ'».

8. Η κατάσταση διατήρησης ενός είδους ορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο θ', πρώτο εδάφιο, ως «το αποτέλεσμα του συνόλου των παραγόντων που, επιδρώντας στο οικείο είδος, είναι δυνατόν να αλλοιώσουν μακροπρόθεσμα την κατανομή και το μέγεθος των

4 — Η περιοχή αυτή καλύπτει συνολικά τη Βόρεια Ευρώπη, τη λεκάνη της Μεσογείου και τη Βόρεια και τη Δυτική Αφρική. Ορίζεται ανατολικά από μια γραμμή από βορρά προς νότο που ξεκινάει από τη χερσόνησο του Ταϊμίρ και διέρχεται από τα ανατολικά όρια των Ουραλίων και τις δυτικές όχθες της Ερυθράς και της Κασπίας θάλασσας.

πληθυσμών του στο αναφερόμενο στο άρθρο 2 έδαφος».

9. Σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο θ', δεύτερο εδάφιο, «[η] "κατάσταση της διατήρησης" κρίνεται ως "ικανοποιητική" όταν:

— τα δεδομένα τα σχετικά με την πορεία των πληθυσμών του οικείου είδους δείχνουν ότι το είδος αυτό εξακολουθεί και μπορεί να εξακολουθεί μακροπρόθεσμα να αποτελεί ένα ζωτικό στοιχείο των φυσικών οικοτόπων στους οποίους ανήκει και

— η περιοχή της φυσικής κατανομής του είδους αυτού δεν φθίνει ούτε υπάρχει κίνδυνος να μειωθεί κατά το προβλεπτό μέλλον και

— υπάρχει και θα συνεχίσει πιθανόν να υπάρχει ένας οικότοπος σε επαρκή έκταση ώστε οι πληθυσμοί του να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα».

10. Το καθεστώς προστασίας των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος που αναφέρονται στο παράρτημα IV, στοιχείο α', της οδηγίας προβλέπεται στο άρθρο 12 της οδηγίας, το οποίο ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο [στοιχείο] α' του παραρτήματος IV, στην περιοχή φυσικής κατανομής τους, που να απαγορεύει:

α) κάθε μορφή σύλληψης ή θανάτωσης, εκ προθέσεως, δειγμάτων αυτών των ειδών λαμβανομένων στη φύση·

β) να παρενοχλούνται εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση·

γ) την εκ προθέσεως καταστροφή ή τη συλλογή των αυγών στο φυσικό περιβάλλον·

δ) τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης.

2. Τα κράτη μέλη απαγορεύουν την κατοχή, τη μεταφορά, την πώληση, ή την ανταλλαγή και την προσφορά προς πώληση ή ανταλλαγή των δειγμάτων των ειδών που έχουν συλληφθεί στο φυσικό περιβάλλον, εκτός εκείνων που συλλέγησαν νομίμως πριν από τη θέση σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

3. Οι απαγορεύσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1, στοιχεία α' και β', και στην παράγραφο 2 εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια της ζωής των ζώων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο.

4. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν ένα σύστημα συνεχούς παρακολούθησης των τυχαίων συλλήψεων ή θανατώσεων των ειδών της πανίδας που απαριθμούνται στο [στοιχείο] α' του παραρτήματος IV. Βάσει των πληροφοριών που συγκεντρώνονται, τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν τις απαιτούμενες περαιτέρω έρευνες ή μέτρα διατήρησης ώστε να διασφαλισθεί ότι οι τυχαίες συλλήψεις ή θανατώσεις δεν θα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στα εν λόγω είδη.»

11. Σύμφωνα με το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για να συμμορφωθούν προς την οδηγία αυτή εντός δύο ετών από της κοινοποιήσεώς της και ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή. Δεδομένου ότι η οδηγία αυτή κοινοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1992, η εν λόγω προθεσμία έληξε τον Ιούνιο του 1994.

II — Το διαδικαστικό πλαίσιο

Α — *Το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο*

12. Στις 2 Δεκεμβρίου 1998, διαπιστώνοντας ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν είχε λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη θέσπιση αποτελεσματικού συστήματος προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta στη Ζάκυνθο και ότι είχε κατά συνέπεια παραβεί τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας, η Επιτροπή απέστειλε στην Ελληνική Δημοκρατία έγγραφο οχλήσεως ζητώντας να της υποβάλει τις παρατηρήσεις της σχετικώς.

13. Με έγγραφο της 17ης Μαρτίου 1999, οι ελληνικές αρχές απάντησαν ότι ένα σχέδιο προεδρικού διατάγματος σχετικά με τη δημιουργία του θαλασσίου πάρκου Ζακύνθου είχε διαβιβαστεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας για τελική επεξεργασία. Επισήμαναν επίσης στην Επιτροπή ότι είχαν συστήσει επιτροπή με αντικείμενο τη σύνταξη σχεδίου ειδικού προεδρικού διατάγματος, γενικού χαρακτήρα, το οποίο θα περιείχε οικονομικές ρυθμίσεις για το σύνολο των προστατευομένων φυσικών περιοχών της Ελλάδας. Επιπλέον, ανήγγειλαν την πρόθεσή τους να συντάξουν ένα τρίτο ειδικό προεδρικό διάταγμα σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα για το εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου.

Επιπλέον, οι ελληνικές αρχές ανήγγειλαν, με το ίδιο αυτό έγγραφο, μια σειρά μέτρων

όπως, ειδικότερα, την κατεδάφιση όλων των παράνομων κατασκευών στις παραλίες, την κατάρτιση εθνικού κτηματολογίου, την απαγόρευση πρόσβασης οχημάτων στις παραλίες, την αντικατάσταση του υφισταμένου φωτισμού που παρενοχλεί τις θαλάσσιες χελώνες και την απομάκρυνση των ξαπλωστρών και των ομπρελών. Ανήγγειλαν επίσης την υπογραφή συμβάσεως για την κατασκευή ταχύπλοου σκάφους το οποίο θα διετίθετο στη λιμενική αστυνομία Ζακύνθου για την τήρηση των προβλεπομένων μέτρων προστασίας.

14. Η Επιτροπή, αφού διαπίστωσε την έλλειψη των απαραίτητων μέτρων για τη θέσπιση ενός αποτελεσματικού συστήματος αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta στη Ζάκυνθο, τα οποία θα συνίσταντο, αφενός, στη θέσπιση του αναγκαίου προς τούτο θεσμικού πλαισίου και, αφετέρου, στην ανάληψη συγκεκριμένων ενεργειών επί τόπου για την προστασία του εν λόγω ζωικού είδους, απηύθυνε στην Ελληνική Δημοκρατία, με έγγραφο της 15ης Ιουνίου 1999, αιτιολογημένη γνώμη με την οποία επανέλαβε τις παρατηρήσεις που περιλαμβάνονταν στο έγγραφο οχλήσεως και κάλεσε το εν λόγω κράτος μέλος να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη γνώμη εντός προθεσμίας δύο μηνών.

15. Στις 24 και 25 Αυγούστου 1999, οι υπηρεσίες της Επιτροπής πραγματοποίησαν δεύτερη επίσκεψη στη Ζάκυνθο και είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν τις σημαντικότερες παραλίες ωοτοκίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta. Διαπίστωσαν, ειδικότερα, μια σχετική πρόοδο σε σχέση με την κατάσταση που επικρατούσε κατά τη διάρκεια της προηγούμενης αποστολής τους [5]. Αντιθέτως, όπως και κατά την προηγούμενη αποστολή, διαπίστωσαν ότι εξακολουθούσαν να υφίστανται οι αιτίες παρενόχλησης που μπορούν να βλάψουν ή να καταστρέψουν τους χώρους αναπαραγωγής του είδους.

16. Στις 29 Οκτωβρίου 1999, οι ελληνικές αρχές απάντησαν στην αιτιολογημένη γνώμη, πληροφορώντας την Επιτροπή ότι, για τη θερινή περίοδο 1999, είχε εγκριθεί ποσό 30 εκατομμυρίων δραχμών (GRD) για το πρόγραμμα ενημέρωσης του κοινού, της φύλαξης, του καθαρισμού και της προστασίας των αμμωδών παραλιών στον βιότοπο [6] του κόλπου του Λαγανά στη Ζάκυνθο. Οι αρχές αυτές ανέφεραν επίσης ότι είχαν απομακρυνθεί οι ομπρέλες από την παραλία του Γέρακα, προκειμένου ο αριθμός τους να μην υπερβαίνει το όριο που έθετε το σχέδιο προεδρικού διατάγματος για το εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου για την παραλία αυτή.

17. Η Επιτροπή, μην έχοντας λάβει κανένα άλλο πληροφοριακό στοιχείο βάσει του οποίου να μπορεί να συμπεράνει ότι η Ελληνική Δημοκρατία συμμορφώθηκε προς τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από την οδηγία, αποφάσισε να ασκήσει την παρούσα προσφυγή.

5 – Μεταξύ άλλων, την ύπαρξη φυλάκων και πινακίδων στις παραλίες, την έκδοση και διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων και τη θέση σε υπηρεσία του ταχύπλοου σκάφους.

6 – Βιολογικό περιβάλλον με καθορισμένα όρια που προσφέρει σ' ένα είδος και στη φυσική περιοχή όπου εξελίσσεται σχετικά σταθερές συνθήκες διαβίωσης.

Β — *Τα αιτήματα των διαδίκων*

18. Η προσφυγή της Επιτροπής πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 17 Μαρτίου 2000.

19. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναγνωρίσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας και, επικουρικώς, μη κοινοποιώντας στην Επιτροπή, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τα απαραίτητα μέτρα για τη θέσπιση και εφαρμογή ενός αποτελεσματικού καθεστώτος αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta στη Ζάκυνθο, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε παρενόχληση του είδους κατά τη διάρκεια της περιόδου ωοτοκίας της (από το τέλος Μαΐου μέχρι το τέλος Αυγούστου) καθώς και οποιαδήποτε δραστηριότητα ενδέχεται να επιφέρει βλάβη ή καταστροφή των περιοχών αναπαραγωγής της, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΚ, καθώς και από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας,

— να καταδικάσει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

20. Η Ελληνική Δημοκρατία ζητεί να απορριφθούν οι αιτιάσεις και να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

III — Οι αιτιάσεις που διατύπωσε η Επιτροπή και τα επιχειρήματα της Ελληνικής Δημοκρατίας

Α — *Μη αμφισβητούμενα πληροφοριακά στοιχεία*

21. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η θαλάσσια χελώνα Caretta caretta εμφανίστηκε στη γη πριν από ογδόντα εκατομμύρια έτη. Όπως και άλλες θαλάσσιες χελώνες, γεννά μόνο κάθε δύο ή τρία έτη. Η χελώνα αυτή επιστρέφει για την ωοτοκία στο μέρος στο οποίο γεννήθηκε.

22. Η περιοχή της Ζακύνθου και του κόλπου του Λαγανά, όπου διεπράχθη η παράβαση, περιλαμβάνει εξήντα πέντε χιλιόμετρα παραλίας. Από τα εξήντα πέντε αυτά χιλιόμετρα, μόνο πέντε αντιστοιχούν σε τόπους φωλεοποίησης για το είδος. Ο κόλπος του Λαγανά στη Ζάκυνθο αποτελεί ωστόσο σημαντική περιοχή, αν όχι τη σημαντικότερη περιοχή στη Μεσόγειο, αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta [7].

23. Η περίοδος ωοτοκίας αρχίζει από τα τέλη Μαΐου και τελειώνει τέλη Αυγούστου. Κατά την περίοδο αυτή, οι χελώνες βγαίνουν τη

7 — Το στοιχείο αυτό προκύπτει από διάφορες εργασίες πραγματοποιηθείσες στο πλαίσιο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως και του Συμβουλίου της Ευρώπης και δεν αμφισβητείται από την Ελληνική Δημοκρατία.

νύχτα από τη θάλασσα και κατευθύνονται προς το πιο στεγνό μέρος της παραλίας. Σκάβουν ένα λάκκο βάθους 40 έως 60 εκατοστών και γεννούν κατά μέσο όρο 120 αυγά, κατόπιν δε επιστρέφουν αμέσως στη θάλασσα. Δύο μήνες αργότερα, τα αυγά εκκολάπτονται και, μια νύχτα με πανσέληνο, οι μικρές χελώνες βγαίνουν από την άμμο και τρέχουν αμέσως προς τη θάλασσα. Η μετακίνηση προς τη θάλασσα θεωρείται η πιο σημαντική στη ζωή τους και πρέπει να γίνει με τις δικές τους δυνάμεις. Στο στάδιο αυτό της ζωής τους, οι μικρές χελώνες είναι πολύ ευάλωτες. Πολλές από αυτές πεθαίνουν πριν φθάσουν στην ενηλικίωση (ήτοι πριν συμπληρώσουν τριάντα έτη). Από τους χίλιους νεοσσούς μόνον ένας ή δύο φθάνουν στην ενηλικίωση.

24. Πέραν των φυσικών εμποδίων, οι κύριοι λόγοι που εμποδίζουν την ανάπτυξη του είδους αυτού είναι οι ανθρώπινες δραστηριότητες και, ιδίως, εκείνες που συνδέονται με τον τουρισμό. Λόγω των συνδεομένων με τον τουρισμό δραστηριοτήτων, οι παραλίες αναπαραγωγής καταστρέφονται ή υφίστανται βλάβες. Η ανάγκη εξασφαλίσεως ικανού δυναμικού καταλυμάτων για τους τουρίστες συνεπάγεται, συγκεκριμένα, αύξηση του αριθμού των κατασκευών και, κατά συνέπεια, αύξηση των σχληρών παραγόντων — όπως είναι ο θόρυβος και το φως — που προκαλούν προβλήματα στην ωοτοκία, στην επώαση και στη μετακίνηση των νεοσσών προς τη θάλασσα. Τα φώτα φοβίζουν και αποπροσανατολίζουν τις χελώνες που δεν τολμούν να βγουν στην παραλία και γεννούν στη θάλασσα ή γεννούν βιαστικά χωρίς να έχουν τον χρόνο να σκάψουν για να φτιάξουν φωλιά στην οποία τα αυγά θα μπορούσαν να αναπτυχθούν κανονικά. Ομοίως, μετά τη γέννησή τους, οι νεοσσοί, αντί να κατευθυνθούν προς το φυσικό φως του ορίζοντα που τους οδηγεί στη θάλασσα, κατευθύνονται προς τα φώτα των ξενοδοχείων και των εστιατορίων και πεθαίνουν.

Η αύξηση των σχληρών παραγόντων, που προκαλούν προβλήματα στην ωοτοκία, στην επώαση και στη μετακίνηση των νεοσσών προς τη θάλασσα, οφείλεται επίσης στον τρόπο που έχουν διαμορφωθεί οι παραλίες και η νήσος για να μπορούν να επιδίδονται οι τουρίστες σε δραστηριότητες ψυχαγωγίας και χαλάρωσης. Έτσι, η εγκατάσταση ομπρελών και ξαπλωστρών περιορίζει τους χώρους ωοτοκίας και καταστρέφει ή σκιάζει τις φωλιές, πράγμα που εμποδίζει την ικανοποιητική επώαση. Τα σκάφη και οι άνθρωποι προκαλούν τραυματισμούς στις χελώνες που έρχονται για να γεννήσουν στις παραλίες και στους νεοσσούς που προσπαθούν να φθάσουν στη θάλασσα. Τα οχήματα που κινούνται στις παραλίες συμπιέζουν την άμμο και προκαλούν επίσης προβλήματα στην ωοτοκία, στην επώαση και στην εκκόλαψη. Ομοίως, τα απορρίμματα στη θάλασσα και στις παραλίες προκαλούν τον θάνατο των χελωνών που εκλαμβάνουν τα απορρίμματα αυτά ως τροφή[8].

25. Η Επιτροπή τονίζει ότι η χελώνα Caretta caretta αποτελεί, σύμφωνα με το άρθρο 12 της οδηγίας και το παράρτημά της IV, ζωικό είδος κοινοτικού ενδιαφέροντος που χρήζει αυστηρής προστασίας. Κατ' αυτήν, η πλήρης και αποτελεσματική εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας απαιτεί, αφενός, τη θέσπιση συνεκτικού νομικού πλαισίου, ήτοι τη λήψη ειδικών νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών μέτρων, και, αφετέρου, τη λήψη συγκεκριμένων επιτόπου μέτρων.

8 — Για παράδειγμα, νομίζουν πως οι πλαστικές σακούλες που επιπλέουν στο νερό είναι μέδουσες.

Β — *Πρώτη αιτίαση: η ανάγκη θεσπίσεως ενός νομικού πλαισίου ανταποκρινομένου σε ορισμένες απαιτήσεις*

26. Η Επιτροπή προσάπτει, καταρχάς, στην Ελληνική Δημοκρατία ότι δεν έχει υιοθετήσει το κατάλληλο νομικό πλαίσιο προκειμένου να θεσπιστεί, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας, ένα σύστημα αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta.

27. Κατ' αυτήν, το άρθρο 12 της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως των άρθρων 1, στοιχεία α' και β', και 2 της οδηγίας. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι ως σύστημα αυστηρής προστασίας ενός ζωικού είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος νοείται ένα σύνολο συνεκτικών και συντονισμένων μέτρων προληπτικού χαρακτήρα, που διασφαλίζουν τη μακροπρόθεσμη διατήρηση ή την αποκατάσταση του πληθυσμού του συγκεκριμένου είδους στο είδος του φυσικού οικοτόπου στο οποίο ανήκει. Τούτο προϋποθέτει την ύπαρξη επαρκώς σημαντικού φυσικού οικοτόπου για το συγκεκριμένο είδος.

28. Κατά την Επιτροπή, κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που έταξε η αιτιολογημένη γνώμη, το σύστημα προστασίας που έχει οργανώσει η Ελληνική Δημοκρατία ήταν σαφώς ανεπαρκές. Προς στήριξη της αιτιάσεως αυτής, η Επιτροπή επικαλείται τις διαπιστώσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας που περιλαμβάνονται στο πρακτικό που προσαρτάται στο σχέδιο προεδρικού διατάγματος για τη δημιουργία του θαλασσίου πάρκου Ζακύνθου και τις επιστολές που οι ελληνικές αρχές απέστειλαν σε απάντηση του εγγράφου οχλήσεως και της αιτιολογημένης γνώμης της Επιτροπής [9].

29. Η Ελληνική Δημοκρατία αμφισβητεί ότι παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας.

30. Ισχυρίζεται ότι, με τη θέσπιση, στις 22 Δεκεμβρίου 1999, του προεδρικού διατάγματος περί χαρακτηρισμού των χερσαίων και θαλασσίων περιοχών του κόλπου του Λαγανά και των νήσων Στροφάδων ως εθνικό θαλάσσιο πάρκο και της χερσαίας έκτασης των δήμων Ζακύνθου και Λαγανά ως περιφερειακό πάρκο [10], δημιούργησε ένα σύστημα αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta. Το εθνικό πάρκο Ζακύνθου, σκοπός του οποίου είναι η διαφύλαξη αυτής της σημαντικής φυσικής κληρονομιάς και η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της θαλάσσιας και παράκτιας έκτασης, δημιουργήθηκε κατ' εφαρμογήν του εν λόγω προεδρικού διατάγματος.

31. Σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα του 1999, η θαλάσσια χελώνα Caretta caretta προστατεύεται, στο εσωτερικό του εν λόγω πάρκου, ως είδος προτεραιότητας στις περιοχές απόλυτης προστασίας και στις περιοχές προστασίας της φύσης. Το προεδρικό διάταγμα του 1999 προβλέπει, επιπλέον, την πρόσβαση περιορισμένου αριθμού επισκεπτών κατά την περίοδο ωοτοκίας για ημερήσια αναψυχή (ώρες 07:00 έως 19:00) και μέτρα περιβαλλοντικής ενημέρωσης-

9 — Βλ. σημεία 13 και 16 των παρουσών προτάσεων.

10 — ΦΕΚ Δ' 906/22.12.1999 (στο εξής: προεδρικό διάταγμα του 1999).

εκπαίδευσης. Προβλέπονται επίσης άλλα πολύ συγκεκριμένα μέτρα (όπως για παράδειγμα περιορισμένος αριθμός ομπρελών και ξαπλωστρών σε ορισμένες παραλίες).

32. Η Ελληνική Δημοκρατία παρατηρεί ότι, κατά την τελευταία εικοσαετία, έχουν σταδιακά ληφθεί μέτρα για να εξασφαλιστεί η προστασία αυτού του ζωικού είδους στη Ζάκυνθο. Συναφώς, παραθέτει διάφορα νομοθετικά, κανονιστικά και διοικητικά μέτρα που έχουν ληφθεί προς τούτο από το 1980 [11]. Το προεδρικό διάταγμα του 1999 δεν αποτελεί παρά ένα στάδιο στην προοδευτική εφαρμογή ενός καθεστώτος αυστηρής προστασίας του είδους αυτού.

33. Κατά την Ελληνική Κυβέρνηση, η καθυστέρηση της θεσπίσεως των προεδρικών διαταγμάτων για τα αντισταθμιστικά μέτρα δεν μπορεί να θεωρηθεί παράβαση, εκ μέρους της Ελληνικής Δημοκρατίας, της υποχρεώσεώς της λήψεως των απαραίτητων μέτρων για την αποτελεσματική προστασία της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta.

34. Η Ελληνική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το αβάσιμο της προσφυγής της Επιτροπής προκύπτει επίσης από τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τη φωλεοποίηση της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta στον κόλπο του Λαγανά κατά την τελευταία δεκαπενταετία. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι δεν έχει αποδειχθεί η μείωση του αριθμού των φωλεών.

Γ — *Δεύτερη αιτίαση: η ανάγκη λήψεως συγκεκριμένων μέτρων επιτόπου*

35. Η Επιτροπή προσάπτει στην Ελληνική Δημοκρατία ότι δεν έλαβε επαρκή συγκεκριμένα μέτρα επιτόπου ώστε να προστατευθεί αποτελεσματικά το εν λόγω είδος κατά την περίοδο ωοτοκίας.

36. Η Επιτροπή αναφέρει ότι πραγματοποίησε δύο επισκέψεις στους τόπους αναπαραγωγής στη Ζάκυνθο, την πρώτη τον Ιούλιο του 1998 και τη δεύτερη στα τέλη Αυγούστου 1999 [12]. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι σημειώθηκε πρόοδος μεταξύ Ιουλίου 1998 και Αυγούστου 1999. Έτσι, κατά τη δεύτερη επίσκεψή της, διαπίστωσε την ύπαρξη φυλάκων στις παραλίες αναπαραγωγής και την τοποθέτηση πινακίδων που επισήμαιναν την παρουσία χελωνών στις ίδιες αυτές παραλίες. Εξακρίβωσε επίσης ότι παρέχονταν στους διαμένοντες στη νήσο, κατά την περίοδο ωοτοκίας, πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τις θαλάσσιες χελώνες Caretta caretta (ιδίως, μέσω διανομής φυλλαδίων στις παραλίες).

Ωστόσο, η Επιτροπή φρονεί ότι τα μέτρα αυτά εξακολουθούν να είναι ανεπαρκή και ότι η έντονη τουριστική εκμετάλλευση της νήσου δύσκολα μπορεί να συμβιβαστεί με την προστασία του είδους αυτού. Έτσι, κατά τη διάρκεια της δεύτερης επισκέψεώς της, η Επιτροπή επισήμανε σε ορισμένες παραλίες αναπαραγωγής — ήτοι στον Γέρακα, στη Δάφνη, στο Καλαμάκι και στον Λαγανά — την παρουσία αριθμού ομπρελών

11 — Ιδίως το προεδρικό διάταγμα, της 16ης Ιουνίου 1990 (ΦΕΚ Α' 347/5.7.1990).

12 — Στην τελευταία αυτή περίπτωση, μετά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας.

και ξαπλωστρών σαφώς μεγαλύτερου από αυτόν που προβλέπεται στο σχέδιο προεδρικού διατάγματος του 1999, την αύξηση του αριθμού των παράνομων κατασκευών στην παραλία της Δάφνης, καθώς και την κυκλοφορία μοτοποδηλάτων στην αμμώδη παραλία του ανατολικού Λαγανά.

37. Η Ελληνική Δημοκρατία αναγνωρίζει την ύπαρξη παράνομων κατασκευών στις παραλίες της Δάφνης, αλλά διευκρινίζει ότι αυτές δεν λειτουργούν και ότι η Νομαρχία έχει αποφασίσει την κατεδάφισή τους. Αναφέρει ότι έχουν επιβληθεί νέες προδιαγραφές όσον αφορά τον φωτισμό. Έτσι, χάρη στις προδιαγραφές αυτές ο φωτισμός των κτιριακών και λοιπών εγκαταστάσεων, καθώς και ο κοινόχρηστος φωτισμός, δεν θα είναι πλέον απευθείας ορατοί από την παραλία και μάλιστα σε απόσταση μέχρι ενός ναυτικού μιλίου μέσα στη θάλασσα. Προσθέτει ότι ο δήμος Λαγανά συμμορφώθηκε προς τις νέες αυτές προδιαγραφές. Δέχεται επίσης ότι είναι δυνατό ένα μοτοποδήλατο να διασχίσει κάποιο τμήμα της παραλίας.

Ωστόσο, η Ελληνική Δημοκρατία παρατηρεί ότι η αποτελεσματική επιτήρηση της παραλίας του Λαγανά, μήκους δύο χιλιάδων μέτρων, είναι δυσχερής λόγω της εκτάσεώς της. Όσον αφορά τον αριθμό ομπρελών και ξαπλωστρών, δέχεται ότι ορισμένοι δήμοι δεν τηρούσαν τις διατάξεις του προεδρικού διατάγματος του 1999. Ωστόσο, διευκρινίζει ότι πλέον, στην παραλία του Γέρακα, ο αριθμός των ομπρελών και των ξαπλωστρών έχει σαφώς μειωθεί και, στην παραλία της Δάφνης, οι ομπρέλες έχουν απομακρυνθεί. Επιπλέον, η Ελληνική Δημοκρατία διευκρινίζει ότι έχει πλέον ανατεθεί στον οργανισμό του εθνικού θαλασσίου πάρκου Ζακύνθου ο καθορισμός των χώρων τοποθέτησης των ομπρελών και των ξαπλωστρών και των χώρων φύλαξής τους, καθώς και των χαρακτηριστικών τους. Προσθέτει ότι το προεδρικό διάταγμα του 1999 προβλέπει ότι η τοποθέτηση ομπρελών και ξαπλωστρών επιτρέπεται μόνο σε απόσταση τριών έως πέντε μέτρων από τη θάλασσα και ότι επιβάλλεται η απομάκρυνσή τους μετά τη δύση του ηλίου.

IV — Εκτίμηση

Α — *Η ανάγκη θεσπίσεως νομικού πλαισίου που να ανταποκρίνεται σε ορισμένες απαιτήσεις*

38. Κατά πάγια νομολογία, «η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την κατάσταση του κράτους μέλους κατά τη λήξη της ταχθείσας με αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας. Οι μεταβολές που επήλθαν στη συνέχεια δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη από το Δικαστήριο» [13].

39. Από τις διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας

13 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, C-67/99, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Συλλογή 2001, σ. I-5757, σκέψη 36)· C-71/99, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 2001, σ. I-5811, σκέψη 29), και C-220/99, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2001, σ. I-5831, σκέψη 33).

προκύπτει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπιστεί ένα *καθεστώς αυστηρής προστασίας* των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο παράρτημα IV, στοιχείο α', στην περιοχή φυσικής κατανομής τους, που να απαγορεύει την εκ προθέσεως παρενόχληση των εν λόγω ειδών, κατά την περίοδο ιδίως της ωοτοκίας, καθώς και τη βλάβη ή την καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής.

40. Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας, τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 12 της οδηγίας αποσκοπούν στη διασφάλιση της διατήρησης ή της αποκατάστασης, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των αγρίων ειδών πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος.

41. Κατά το άρθρο 1, στοιχείο θ', πρώτο εδάφιο, της οδηγίας, ως κατάσταση διατήρησης νοείται το αποτέλεσμα του συνόλου των παραγόντων που, επιδρώντας στο οικείο είδος, είναι δυνατό να αλλοιώσουν *μακροπρόθεσμα* την κατανομή και το μέγεθος των πληθυσμών του στο έδαφος που αφορά το άρθρο 2 της οδηγίας.

42. Κατά το άρθρο 1, στοιχείο θ', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας, η κατάσταση διατήρησης ενός είδους κρίνεται ικανοποιητική όταν τα δεδομένα σχετικά με την πορεία των *πληθυσμών του οικείου είδους* δείχνουν ότι το είδος αυτό εξακολουθεί και μπορεί να εξακολουθεί *μακροπρόθεσμα* να αποτελεί ένα ζωτικό στοιχείο των φυσικών οικοτόπων στους οποίους ανήκει, ότι η *περιοχή της φυσικής κατανομής* του είδους αυτού *δεν φθίνει ούτε υπάρχει κίνδυνος να μειωθεί* κατά το προβλεπτό μέλλον και ότι *υπάρχει και θα συνεχίσει πιθανόν να υπάρχει ένας οικότοπος σε επαρκή έκταση* ώστε οι πληθυσμοί του να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα.

43. Από το κείμενο των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 12 της οδηγίας βαρύνουν τα κράτη μέλη προτού διαπιστωθεί μείωση του αριθμού του οικείου είδους, ήτοι της χελώνας Caretta caretta, ή προτού συγκεκριμενοποιηθεί κάποιος κίνδυνος εξαφανίσεως του προστατευομένου αυτού είδους [14]. Με άλλα λόγια, τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν έχουν ουσιαστικά *προληπτικό* χαρακτήρα. Επιπλέον, από τον συνδυασμό των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι ένα σύστημα αυστηρής προστασίας ενός ζωικού είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος περιλαμβάνει ένα σύνολο συνεκτικών και συντονισμένων μέτρων, προληπτικού χαρακτήρα, που εξασφαλίζουν τη μακροπρόθεσμη διατήρηση ή την αποκατάσταση του πληθυσμού του οικείου είδους στο είδος του φυσικού οικοτόπου στο οποίο ανήκει. Τούτο προϋποθέτει την ύπαρξη επαρκώς σημαντικού οικοτόπου για το οικείο είδος.

44. Το γεγονός ότι, κατά τα τελευταία δεκαπέντε έτη, δεν έχει αποδειχθεί καμία μείωση του αριθμού των φωλεών στη Ζάκυνθο δεν αρκεί συνεπώς για να απαλλαγεί η Ελληνική Δημοκρατία από τις υποχρεώσεις που της επιβάλλει το άρθρο 12. Η Ελληνική Δημοκρατία οφείλει, για να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις της οδηγίας, να λάβει ένα

14 — Βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-355/90, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 1993, σ. I-4221, σκέψη 15).

σύνολο επακριβώς καθορισμένων και συγκεκριμένων μέτρων για να αποφευχθεί η μείωση του πληθυσμού αυτού, διασφαλίζοντας ιδίως στις χελώνες τη διατήρηση σε ικανοποιητική κατάσταση της περιοχής αναπαραγωγής τους.

45. Από την παρούσα διαδικασία προκύπτει όμως ότι στις 14 Αυγούστου 1999, ήτοι μετά τη λήξη της καθορισθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, η Ελληνική Δημοκρατία δεν είχε συμμορφωθεί πλήρως προς τις υποχρεώσεις που της επέβαλλε το άρθρο 12 της οδηγίας.

46. Προς απόδειξη αυτού αρκούν απολύτως οι σχετικές διαπιστώσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας που περιλαμβάνονται στο πρακτικό το οποίο προσαρτάται στο σχέδιο του προεδρικού διατάγματος του 1999. Από την έκθεση που κατάρτισε το Συμβούλιο της Επικρατείας προκύπτει ότι οι ισχύουσες διατάξεις, ιδίως το προεδρικό διάταγμα του 1990, δεν ήσαν ικανές για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία των θαλασσίων συστημάτων και, στην ξηρά, του κόλπου του Λαγανά. Έτσι, το πρακτικό αυτό αναφέρει ότι οι παραλίες αναπαραγωγής των περιοχών Δάφνης, Γέρακα και Καλαμακίου υφίστανται σημαντικές πιέσεις οφειλόμενες στην κατασκευή δρόμων πλησίων των παραλιών ωοτοκίας. Τον χειμώνα, οι δρόμοι αυτοί μετατρέπονται σε χειμάρρους. Το φαινόμενο αυτό συνεπάγεται τη διάβρωση του εδάφους και, κατά συνέπεια, την καταστροφή των παραλιών ωοτοκίας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας τονίζει επίσης ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες που συνδέονται με την εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων δημιουργούν επίσης παρενοχλήσεις, όπως είναι ο υπερβολικός θόρυβος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας τονίζει ότι οι παρενοχλήσεις αυτές μπορούν να προκαλέσουν προβλήματα στο προστατευόμενο είδος κατά την περίοδο αναπαραγωγής. Συνιστά, κατά συνέπεια, στις αρμόδιες ελληνικές αρχές να περιορίσουν σημαντικά την πρόσβαση στις παραλίες των περιοχών Δάφνης, Γέρακα και Καλαμακίου, προκειμένου να διατηρηθούν οι περιοχές αυτές αναπαραγωγής σε ικανοποιητική κατάσταση [15]. Κατόπιν των διαπιστώσεων αυτών, η Ελληνική Δημοκρατία εξέδωσε το προεδρικό διάταγμα του 1999. Η Ελληνική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί τις διαπιστώσεις που περιέχονται στο πρακτικό του Συμβουλίου της Επικρατείας.

47. Επιπλέον, με τις επιστολές που απέστειλε σε απάντηση στο έγγραφο οχλήσεως της Επιτροπής και στην αιτιολογημένη γνώμη, με το υπόμνημα αντικρούσεως και με τις παρατηρήσεις που διατύπωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ελληνική Δημοκρατία αναγνώρισε ότι είχε δρομολογηθεί η λήψη πλήρων και συντονισμένων μέτρων για τη διασφάλιση της αυστηρής προστασίας του οικείου είδους, αλλ' ότι τα μέτρα αυτά δεν είχαν ακόμα ληφθεί στις 14 Αυγούστου 1999.

48. Με την από 17 Μαρτίου 1999 επιστολή τους, οι ελληνικές αρχές ανήγγειλαν πράγματι μια σειρά μέτρων όπως είναι, ειδικότερα, η κατεδάφιση όλων των παράνομων κατασκευών στις παραλίες, η κατάρτιση εθνικού κτηματολογίου, η απαγόρευση της προσβάσεως των αυτοκινήτων στις παραλίες, η αντικατάσταση του υφισταμένου φωτισμού που παρενοχλεί τις θαλάσσιες χελώνες και η απομάκρυνση των ξαπλωστρών και των ομπρελών. Οι ελληνικές αρχές ανέφεραν

15 — Προτείνονται και άλλα συγκεκριμένα μέτρα για να προστατευθούν οι περιοχές αυτές, ιδίως η δημιουργία υποδομών για να μπορούν να συμβιβαστούν οι δραστηριότητες ψυχαγωγίας και χαλάρωσης των τουριστών και οι χώροι που είναι αναγκαίοι για την αναπαραγωγή του προστατευομένου είδους (για παράδειγμα η διαμόρφωση θέσεων στάθμευσης για τα αυτοκίνητα).

επίσης ότι είχε ήδη υπογραφεί μια σύμβαση για την κατασκευή ταχύπλοου σκάφους το οποίο θα παραχωρούνταν στη λιμενική αστυνομία Ζακύνθου για την τήρηση των προβλεπομένων μέτρων προστασίας.

49. Με το υπόμνημα αντικρούσεως, οι ελληνικές αρχές ισχυρίστηκαν ότι το προεδρικό διάταγμα του 1999, ήτοι μετά τη λήξη της καθορισθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, υλοποιούσε τους σκοπούς του άρθρου 12 της οδηγίας.

50. Για πρώτη φορά, και αντίθετα προς όσα είχε υποστηρίξει μέχρι τότε, η Ελληνική Δημοκρατία υποστήριξε, με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, ότι το προεδρικό διάταγμα του 1999 κατάργησε το προηγούμενο προεδρικό διάταγμα του 1990 για τις ζώνες οικιστικού ελέγχου και ότι απλώς ενσωμάτωσε και συντόνισε τις διάφορες διατάξεις των ειδικών κανονισμών λιμένα Ζακύνθου που είχαν προηγουμένως θεσπισθεί για να εξασφαλιστεί η πραγματική και αποτελεσματική προστασία του οικείου είδους. Η Ελληνική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε συνεπώς ότι, στις 14 Αυγούστου 1999, είχαν ληφθεί τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπιστεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta.

51. Η Ελληνική Κυβέρνηση, κληθείσα από το Δικαστήριο [16] να διευκρινίσει, παραθέτοντας το κείμενό τους, τις ειδικές διατάξεις της έννομης τάξεώς της που ίσχυαν στις 14 Αυγούστου 1999 και τις οποίες θεωρεί ικανές προς ικανοποίηση των απαιτήσεων του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας, απλώς απαρίθμησε μια σειρά νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών αποφάσεων, χωρίς να παραθέσει το κείμενο των υποχρεώσεων που επιβάλλουν. Επομένως, η Ελληνική Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι εκπλήρωσε, εντός της ταχθείσας με την αιτιολογική γνώμη προθεσμίας, τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το άρθρο 12 της οδηγίας.

52. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η πρώτη αιτίαση είναι βάσιμη.

B — *Η ανάγκη λήψεως συγκεκριμένων μέτρων επιτόπου*

53. Η Επιτροπή προσάπτει επίσης στην Ελληνική Δημοκρατία ότι δεν έλαβε συγκεκριμένα μέτρα επιτόπου, ώστε το εν λόγω κράτος μέλος να μπορεί να τηρήσει τις υποχρεώσεις που προβλέπει το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας.

54. Η Επιτροπή αναφέρει τις διαπιστώσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια επισκέψεως, στα τέλη Αυγούστου 1999, στις παραλίες αναπαραγωγής των χελωνών Caretta caretta στη Ζάκυνθο. Η Επιτροπή επισήμανε ότι, παρά την ύπαρξη πινακίδων που ειδοποιούσαν για την ύπαρξη φωλεών στις νότιες παραλίες της νήσου, διαπιστώθηκαν συμπεριφορές, οφειλόμενες σε ανθρώπους, οι οποίες μπορούσαν να παρενοχλήσουν το οικείο είδος κατά την περίοδο ωοτοκίας. Η Επιτροπή σημείωσε, εξάλλου, την κυκλοφο-

16 – Βλ. τη γραπτή ερώτηση που έθεσε το Δικαστήριο πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

ρία μοτοποδηλάτων στην αμμώδη παραλία του ανατολικού Λαγανά, την παρουσία ομπρελών και ξαπλωστρών σε αριθμό ανώτερο του προβλεπομένου στο σχέδιο προεδρικού διατάγματος του 1999 στις παραλίες της Δάφνης, του Γέρακα, του Καλαμακίου και του Λαγανά και την παρουσία παράνομων κατασκευών στην παραλία της Δάφνης.

55. Σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπιστεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας του οικείου είδους, που να απαγορεύει την εκ προθέσεως παρενόχληση του είδους αυτού κατά την περίοδο αναπαραγωγής και τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής.

56. Δεν αμφισβητείται ότι οι παράγοντες που παρενοχλούν την ωοτοκία, την επώαση, την εκκόλαψη και τη μετακίνηση προς τη θάλασσα των νεαρών χελωνών Caretta caretta είναι, ιδίως, ο θόρυβος και ο τεχνητός φωτισμός πλησίον ή επί των τόπων αναπαραγωγής.

57. Η τοποθέτηση ξαπλωστρών και ομπρελών, καθώς και η κυκλοφορία μοτοποδηλάτων στην παραλία, παρά τις προειδοποιήσεις σχετικά με την ύπαρξη φωλεών χελωνών, συνιστούν εκ προθέσεως πράξεις δυνάμενες να παρενοχλήσουν το οικείο είδος κατά την περίοδο κατά την οποία το είδος αυτό πρέπει, κατά το κοινοτικό δίκαιο, να τυγχάνει ειδικής προστασίας. Το αυτό ισχύει όσον αφορά τις παράνομες κατασκευές πλησίον της παραλίας της Δάφνης.

58. Εξάλλου, η Ελληνική Δημοκρατία δεν αμφισβήτησε σοβαρά την ακρίβεια των διαπιστώσεων αυτών, αλλά διευκρίνισε ότι, χάρη στη λήψη νέων μέτρων, ιδίως εκείνων που στηρίζονται στις διατάξεις του προεδρικού διατάγματος του 1999 [17], δεν μπορεί πλέον να της απευθύνεται καμία μομφή.

59. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι και η αιτίαση αυτή είναι βάσιμη.

60. Συμπερασματικώς, χωρίς να παραγνωρίζω το δικαίωμα των κρατών μελών να ευνοούν την εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων τους ούτε τα μέτρα που έλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, που αποσκοπούν στην προστασία του επίμαχου ζωικού είδους, θεωρώ ότι το καθού κράτος δεν έθεσε εμπροθέσμως σε εφαρμογή τα αυστηρά μέτρα που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο προκειμένου να επιτευχθεί μακροπρόθεσμη διατήρηση ενός ιδιαίτερα προστατευόμενου είδους· μόνον το κράτος αυτό ήταν σε θέση να λάβει τα εν λόγω μέτρα.

17 — Μεταξύ άλλων, πρόβλεψη μεγαλύτερη αριθμού φυλάκων, δημιουργία του φορέα διαχείρισης και διοίκησης του εθνικού θαλασσίου πάρκου Ζακύνθου, στον οποίο θα ανατεθεί ο συντονισμός των διαφόρων μέτρων που λαμβάνουν συγκεκριμένα οι αρμόδιες στον τομέα αυτόν αρχές, όπως είναι οι δήμοι (ιδίως στον τομέα της εκδόσεως οικοδομικών αδειών) και, σε ορισμένες περιπτώσεις, η θέσπιση ορισμένων κανόνων (ιδίως όσον αφορά την τοποθέτηση στην παραλία ομπρελών και ξαπλωστρών και τις προδιαγραφές του κοινόχρηστου φωτισμού).

Πρόταση

Για τους προεκτεθέντες λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο:

1) να αναγνωρίσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία, μη λαμβάνοντας, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπιστεί και να τεθεί σε εφαρμογή ένα αποτελεσματικό καθεστώς αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας Caretta caretta στη Ζάκυνθο, προκειμένου να αποφευχθεί κάθε παρενόχληση του είδους αυτού κατά την περίοδο ωοτοκίας (από τέλη Μαΐου μέχρι τέλη Αυγούστου), καθώς και κάθε δραστηριότητα ικανή να βλάψει ή να καταστρέψει τους τόπους αναπαραγωγής, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας·

2) να καταδικάσει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.